

ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ENFORCEMENT PROCEEDINGS INVOLVING MILITARY PERSONNEL

Меленчук В.І., приватний виконавець виконавчого округу Львівської області,
аспірант

*Навчально-науковий інститут права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Стаття присвячена аналізу процедури примусового виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів відносно фізичних осіб боржників, які стали на захист Батьківщини в умовах дії режиму воєнного стану. Зважаючи на унікальний статус військовослужбовців, що зумовлений виконанням останніми конституційного обов'язку із захисту Вітчизни, що передбачає певні привілеї та гарантії, в статті порушено проблему невідповідності чинного законодавства у сфері виконавчого провадження до статусу боржників – військовослужбовців, важливості їхньої ролі та умовам несення військової служби.

В статті висвітлено проблему арешту банківських рахунків боржників – військовослужбовців, на які зараховується грошове забезпечення із військової частини. Проаналізовано діюче законодавче регулювання та виявлено його прогалини та колізії. На основі виявлених недоліків у чинному законодавстві, що регулює сферу виконавчого провадження, запропоновано зміни та доповнення до аналізованих норм.

Обґрунтовується необхідність диференційованого підходу до застосування заходів примусового виконання залежно від категорії стягнення та стягувача як сторони виконавчого провадження.

Пропонується встановити, що арешт коштів боржника – військовослужбовця застосовується лише в межах виконавчих проваджень, де стягувачами виступають фізичні особи, або коли має місце стягнення коштів, що пов'язано з відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. В цих випадках, окрім звернення стягнення на дохід боржника рекомендується застосовувати всі закріплені законодавцем заходи примусового виконання.

В статті наведено аргументи на користь того, що у всіх інших випадках (де стягувачами не є фізичні особи, або коли не йдеться про стягнення коштів, що пов'язано з відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням) слід обмежуватися лише зверненням стягнення на дохід боржника – військовослужбовця, без реалізації будь-якого належного йому майна, однак з можливістю винесення постанови про арешт майна.

На підставі проведеного дослідження, для усунення виявлених законодавчих прогалин та забезпечення рівності в інтересах сторін виконавчого провадження, у статті пропонується власна редакція норми Закону України «Про виконавче провадження», якою слід доповнити Розділ XIII «Прикінцеві та перехідні положення».

Ключові слова: виконавче провадження, арешт коштів, військовослужбовець, воєнний стан, грошове забезпечення військовослужбовця, боржник і стягувач, виконавчі документи, державний / приватний виконавець, звернення стягнення, звернення стягнення на безготівкові кошти боржника, примусове виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, суд, цифровізація і штучний інтелект, заходи примусового виконання.

The article is devoted to the analysis of the procedure for the enforcement of court decisions and decisions of other jurisdictional bodies in relation to individual debtors who defended the Motherland under martial law. Given the unique status of military personnel, which is due to the latter's fulfillment of the constitutional duty to defend the Fatherland, which provides for certain privileges and guarantees, the article raises the issue of the inconsistency of the current legislation in the field of enforcement proceedings with the status of debtors – military personnel, the importance of their role and the conditions of military service.

The article highlights the problem of arresting bank accounts of debtors – military personnel, to which monetary support from the military unit is credited. The current legislative regulation is analyzed and its gaps and conflicts are identified. Based on the identified shortcomings in the current legislation regulating the sphere of enforcement proceedings, amendments and additions to the analyzed norms are proposed.

The need for a differentiated approach to the application of enforcement measures is justified, depending on the category of collection and the collector as a party to the enforcement proceedings.

It is proposed to establish that the seizure of the debtor's funds – a military serviceman – is applied only within the framework of enforcement proceedings, where the collectors are individuals, or when the collection of funds takes place, which is related to the compensation of damage caused by a criminal offense. In these cases, in addition to levying a fine on the debtor's income, it is recommended to apply all enforcement measures established by the legislator.

The article provides arguments in favor of the fact that in all other cases (where the collectors are not individuals, or when it is not a question of collecting funds related to compensation for damage caused by a criminal offense) should be limited only to levying a levy on the income of the debtor – a military serviceman, without selling any property belonging to him, but with the possibility of issuing a decree on the seizure of property.

Based on the research conducted, in order to eliminate the identified legislative gaps and ensure equality in the interests of the parties to enforcement proceedings, the article proposes its own version of the norm of the Law of Ukraine «On Enforcement Proceedings», which should be supplemented with Section XIII «Final and Transitional Provisions».

Key words: enforcement proceedings, seizure of funds, military personnel, martial law, military personnel remuneration, debtor and enforcement creditor, enforcement documents, state / private enforcement officer, foreclosure, foreclosure on the debtor's non-cash funds, enforcement of court and other jurisdictional bodies decisions, court, digitalization and artificial intelligence, measures of enforcement.

Постановка проблеми. З початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України тисячі громадян нашої держави стали на захист Батьківщини, та отримали особливий статус військовослужбовця. З набуттям вказаного статусу, на громадянина накладається низка обмежень і покладаються надзвичайні ризики, які можуть полягати аж до загрози їхньому життю та здоров'ю. В контексті цього, чинне законодавство України, яке регулює площину виконавчого провадження не повною мірою враховує зазначені обставини та ризики,

які отримує військовослужбовець одночасно зі своїм статусом.

Проблема знаходить своє відображення в тому, що попри свій статус та перебування в зоні бойових дій чи на службі в умовах режиму воєнного стану, боржники продовжують нести свої зобов'язання на загальних підставах, тобто до них застосовуються всі види виконавчих дій, аналогічно як до осіб, які не являються військовослужбовцями, однак за наявності таких особливих обставин, має існувати інший, привілейований та законодавчо

закріплені порядок здійснення виконавчого провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виконання рішень щодо військовослужбовців виявляє зростаючий інтерес як з боку практиків, так і з боку науковців. Окремі аспекти виконавчого провадження в умовах воєнного стану розглядалися різними науковцями, однак ці дослідження стосуються лише загальних правил і не розглядають специфіку здійснення виконавчого провадження щодо військовослужбовців. Відтак комплексних наукових досліджень, які стосуються захищеного статусу військовослужбовців – боржників у виконавчих провадженнях немає, таким чином існує прогалина в науково-правовій думці, яка потребує нових ґрунтовних досліджень вказаної проблематики.

Постановка завдання. Чинне законодавство у сфері виконавчого провадження містить низку прогалин, які гостро виявляються у випадках стягнення виконавцями боргів із військовослужбовців в умовах повномасштабної війни. Попри те, що захисники Батьківщини мають особливий статус діюче законодавство дозволяє, зокрема накладати арешт на банківські рахунки боржників, в тому числі й ті, на які надходить грошове забезпечення із військової частини, що є їхнім єдиним джерелом доходу. З метою забезпечення соціального захисту військовослужбовців та водночас збереження можливості виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів необхідно повністю заборонити арешт рахунків вказаних осіб та обмежитися лише максимально допустимим відсотком стягнення із доходу військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу. З початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну кардинальних змін зазнали багато людських життів громадян нашої держави, частина з яких змушена була стати на захист Вітчизни, вступивши до лав Збройних Сил України та інших військових формувань. З моменту видачі наказу про зарахування до особового складу військової частини або ж мобілізаційного розпорядження, такі громадяни набувають статусу військовослужбовця, який пов'язаний із специфічними правами та обов'язками, а також обмеженнями, які випливають із умов несення такої служби.

В контексті цього, з одного боку, необхідно забезпечити реалізацію виконання рішень та захистити права стягувачів, а з іншого – не допустити надмірного обтяження військовослужбовців, які ризикують своїм життям і здоров'ям на фронті.

Однією із найбільш дискусійних проблем залишається арешт банківських рахунків військовослужбовців, на які зараховується грошове забезпечення від військової частини.

З цього приводу, А.М. Авторгов зазначив, що абсолютно адекватним способом врегулювання ситуації, було би законодавче обмеження заходів примусового виконання рішень при виконанні рішень майнового характеру відносно військовослужбовців, виключно зверненням стягнення на заробітну плату та інші доходи, без застосування інших заходів примусового виконання до закінчення строку, на який було введено воєнний стан. У цьому разі був би дотриманий справедливий баланс між інтересами суспільства і вимогами захисту приватних інтересів стягувачів та боржників – військовослужбовців [1].

Слід відмітити, що норма статті 68 Закону України «Про виконавче провадження» від 02 червня 2016 року №1404-VIII (далі – Закон №1404-VIII) [2] встановлює, що стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника звертається у разі відсутності в боржника коштів/електронних грошей, що знаходяться на рахунках у банках чи інших фінансових установах, небанківських надавачах платіжних послуг, електронних гаманцях в емітентах електронних грошей, відсутності чи недо-

статності майна боржника для покриття в повному обсязі належних до стягнення сум, а також у разі виконання рішень про стягнення періодичних платежів. За іншими виконавчими документами виконавець має право звернути стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника без застосування заходів примусового звернення стягнення на майно боржника – за письмовою заявою стягувача або за виконавчими документами, сума стягнення за якими не перевищує п'яти мінімальних розмірів заробітної плати.

З аналізу вказаної статті, очевидно, що виконавець виносить постанову про звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника лише у трьох випадках: 1) коли у боржника відсутні кошти (електронні гроші) на рахунках чи відсутнє майно, або коштів чи майна недостатньо для повного фактичного виконання рішення; 2) за письмовою заявою стягувача; 3) за виконавчими документами сума стягнення за якими не перевищує п'яти мінімальних розмірів заробітної плати (станом на 1 січня 2025 року сума стягнення має перевищувати 40 000,00 грн.).

Саме тому, для реалізації наукової думки А.М. Авторгова, необхідно внести зміни до чинного законодавства, що дозволить приватним та державним виконавцям виносити постанову про звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника – військовослужбовця без обмежень, встановлених у ст. 68 Закону №1404-VIII [2].

В контексті цього, враховуючи важкі обставини, що оточують військовослужбовців, частково погоджуємося із позицією А.М. Авторгова про те, що в процесі примусового виконання рішень судів чи інших юрисдикційних органів, де боржниками виступають громадяни України, які стали на захист Вітчизни слід обмежуватися зверненням стягнення на заробітну плату та інші доходи військовослужбовця.

Проте, серед стягувачів у виконавчих провадженнях вміщується різна категорія суб'єктів, серед яких: фізичні особи, фізичні особи – підприємці, юридичні особи, комунальні підприємства, державні підприємства, органи місцевого самоврядування, держава тощо.

Стягувачами фізичними особами можуть бути різні категорії осіб, в тому числі вразливі верстви населення, як от особи з інвалідністю, особи, які відносяться до мало-забезпечених сімей, багатодітні, пенсіонери, важкохворі, жінки/чоловіки, які втратили іншого з подружжя через воєнний стан тощо.

Важливо також врахувати той факт, що стягувачем також може бути військовослужбовець, який так само, як і боржник захищає країну і має право на своєчасне і повне виконання судового рішення.

В таких випадках, де стягувачами виступають вказані фізичні особи доцільно буде не обмежуватися виключно зверненням стягнення на доходи боржника – військовослужбовця у розмірі 20%, а вживати всі законодавчо дозволені виконавчі дії. Це пов'язано з тим, що кошти, які підлягають стягненню на підставі виконавчого документа на користь таких осіб є для них вкрай важливими та необхідними, чи то на лікування, чи для забезпечення базових потреб у житті.

Щодо позиції автора про неможливість інших виконавчих дій, зазначимо, що повна заборона на застосування інших заходів може призвести до навмисного ухилення боржниками-військовослужбовцями від виконання виконавчих документів, так як несвоєчасне накладення (чи не накладення) арешту на майно боржника може мати наслідком відчуження такого майна останнім.

До того ж, виконавчі провадження майнового характеру можуть стосуватися не лише стягнення коштів, а й звернення стягнення на майно. В такому разі, звертати стягнення на заробітну плату та інші доходи військовос-

лужбовця не можна, а лише звертати стягнення на майно, визначене у виконавчому документі.

Пропонуємо внести доповнення до Закону № 1404-VIII [2], а саме Розділ XIII «Прикінцеві та перехідні положення» нормою:

«Тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України у виконавчих провадженнях про стягнення коштів з діючих військовослужбовців, заходи примусового виконання обмежуються виключно зверненням стягнення на доходи боржника у розмірі, встановленому статтею 70 цього Закону.

Вказане положення не поширюється на випадки, коли стягувачем виступають фізичні особи, а також у разі стягнення майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням».

Запропоновані зміни до чинного законодавства України в сфері виконавчого провадження дозволять не тільки захистити боржників – військовослужбовців від фінансового тиску, що може негативно вплинути на їхню боєздатність та моральний дух, а й одночасно забезпечить належ-

ний рівень виконання судових рішень, враховуючи при цьому інтереси сторін виконавчого провадження.

Висновки. Проаналізувавши та дослідивши проблеми виконавчого провадження щодо військовослужбовців, приходимо до висновку, що існує гостра потреба у пересмисленні існуючих правових механізмів. Подальший розвиток системи виконавчого провадження щодо військовослужбовців першочергово має базуватися на принципах балансу інтересів обох сторін. В контексті цього, ефективність системи виконання рішень загалом, не повинна досягатися за рахунок погіршення матеріального становища осіб, які стали на захист Батьківщини, але водночас ця система не може бути повністю паралізована. Саме тому, майбутні законодавчі зміни розглядуваної проблематики мають бути спрямовані на створення цілісного, гнучкого та одночасно ефективного правового поля, яке забезпечить повне виконання рішень й тим самим гарантує соціальний захист військовослужбовців, сприяючи зміцненню довіри до держави загалом, та до системи виконання рішень зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. А.М. Авторгов. Виконання судових рішень: що робити, коли боржник – військовий або в полоні. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/vikonannya-sudovih-rishen-shcho-robiti-koli-borzhnik-viyskoviy-abo-v-poloni.html> (дата звернення: 19.06.2025 р.).
2. Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 19.06.2025 р.).